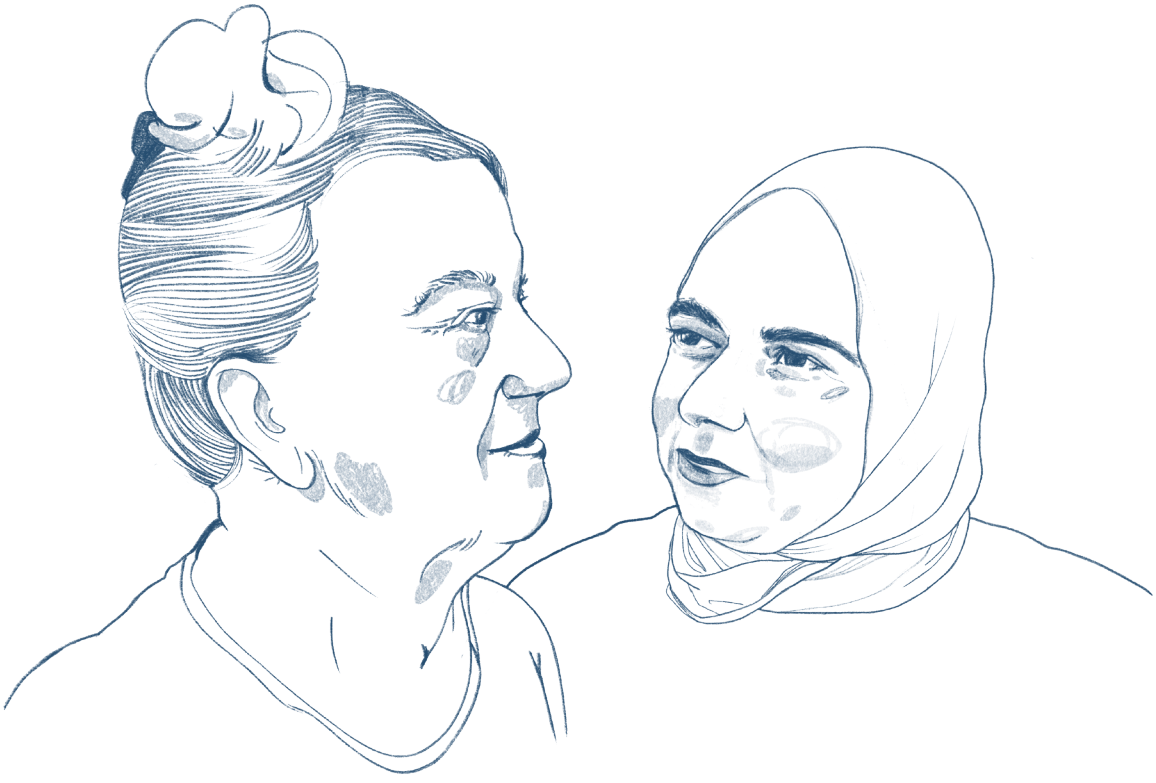
TRINI I LAILA

TREBALLAR A CASA ALIENA. DUES VIVÈNCIES A BARCELONA

TRINI I LAILA

TREBALLAR A CASA ALIENA. DUES VIVÈNCIES A BARCELONA

Barcelona

TOTES LES QUE SOM
Maria Romero García
(p. 9)

Part 1: TRINIDAD ABADÍAS
(p. 14)

Part 2: LAILA TAITI
(p. 48)

Part 3: ARXIU
(p. 76)

ÉS COMPATIBLE SER FEMINISTA I TREBALLAR EN EL SERVEI DOMÈSTIC?
Brigitte Vasallo
(p. 105)

LLAMPECS D'IMAGINACIÓ
Elena G. Fraj Herranz
(p. 113)

El Pla de Barris de Barcelona és una política pública destinada a combatre les desigualtats als barris més vulnerables de la ciutat. Entre aquests barris hi trobem, a l'extrem nord-oriental, el de la Trinitat Vella, format per poc més de deu mil habitants i amb una presència molt important de veïnat nascut fora del país —un dels percentatges més alts de la ciutat—. Aquest barri està marcat també per un aïllament físic provocat per la presència de grans infraestructures que l'envolten, com la Meridiana, el nus de la Trinitat, les rondes i les vies de tren.

Un dels objectius del Pla de Barris al llarg d'aquests anys ha estat enfortir la cohesió social i la vida comunitària a través dels projectes de recuperació de la memòria col·lectiva. Des del 2017 s'impulsa, en el marc del dispositiu comunitari de recerca i difusió de la memòria, el lloc web Memòria Visual de Trinitat Vella, pensat per ser una iniciativa en què col·laborin veïns i veïnes, institucions i professionals.

Des de l'any 2021, amb la posada en marxa d'una nova edició del Pla de Barris a la Trinitat Vella, un dels temes que es van prioritzar en l'àmbit de la recuperació de la memòria va ser l'aproximació al treball femení en un sector sovint invisibilitzat i precaritzat com és el de les dones que han desenvolupat tasques de servei domèstic. Des d'una perspectiva d'economia feminista, posar les cures en el centre ha d'implicar també escoltar i reconèixer les dones que tradicionalment no han tingut veu. És en aquest sentit que, a partir de testimonis orals directes i dels materials gràfics de treballadores residents al barri que s'han dedicat al servei domèstic a Barcelona entre el 1950 i l'actualitat, s'ha construït aquest llibre que teniu a les mans.

És un acte de justícia i de reparació canviar el focus per posar-lo en el que passa als barris que van acollir les onades migratòries durant la segona meitat del segle XX i les primeres dècades del segle XXI, i clavar la mirada en la tasca que han fet i fan els i les habitants d'aquests barris, sense la qual la vida d'altres persones no hauria estat la mateixa. A banda de ser un document important per a l'estudi de la vida quotidiana de les classes populars dels

segles XX i XXI, aquest llibre reflecteix la història de barris com el de la Trinitat Vella, fet a cops de gent, construït sobre la base de l'arribada de persones en diverses onades migratòries i la seva voluntat de millorar vitalment. Independentment de la procedència, es mostra com els inicis d'aquesta nova etapa estan plens d'obstacles que cal superar per arribar a tenir la vida digna desitjada.

La importància dels trajectes pren transcendència, tant pels processos migratoris viscuts per les protagonistes com pel desplaçament que havien de fer diàriament per anar a fer la seva feina, pel que suposava de contacte amb altres realitats diferents i de dependència del transport públic. És en aquests recorreguts i en la vivència al mateix barri on es va renegociant la identitat, tant de les mateixes persones com del barri, per fer-la més plural, oberta i compromesa amb la incorporació de la diversitat cultural i d'origen.

MARIA ROMERO GARCÍA

TOTES LES QUE SOM

Marco el número de telèfon de la meva àvia. És un dels tres que encara em sé de memòria. Despenja i sento la seva veu serena: "—Qui és? —La Maria. Hola, àvia! —Ja no et recordes de mi, fa molt que no em truques! —Àvia, estic dibuixant per fer un llibre sobre dones que han treballat en el servei domèstic. Recordes alguna cosa d'aquesta època?".

La memòria de la meva àvia desgrana records que de manera intermitent reconstrueixen la seva joventut. Si hagués de resumir-ho en poques paraules, seria una cosa així: "Jo he treballat molt, sempre, mai parava, ni els caps de setmana. I tenia molt bona memòria, em podien dir una llista de cent coses que jo no m'oblidava ni d'una".

Ara, amb 93 anys li fa mal tot el cos, està cansada, té fibromiàlgia i repeteix en veu baixa que ja ha fet tot el que havia de fer.

Em presenten la Trini a la Biblioteca José Barbero del barri de la Trinitat Vella. Hem quedat amb ella per veure quines imatges conserva de la seva infantesa i dels anys en què va estar treballant de criada. És una dona alta, corpulenta, amb un monyo al cap. Té unes mans grans, dits de pianista i clivelles. Ens convoca a una cita a casa seva on podrem veure els seus àlbums de fotos.

Necessito mirar-la des de diversos angles i fotografiar-la, per començar a dibuixar.

Fa temps que dibuixo senyores grans, senyores de la neteja, treballadores domèstiques, dones migrants, la meva àvia. He participat en diversos projectes que treballen sobre aquest tema i que recuperen les històries de les dones normals i corrents, de la gent del carrer, de biografies que definitivament construeixen una història gran, per molt que ens hagin fet creure el contrari: les històries de les dones que sostenen la vida.

La Trini no creu que la seva vida sigui susceptible de ser explicada, però li agrada el que "farem". Mira el seu arxiu, fa memòria, es ressent de la duresa de la feina, recorda els seus somnis, el que no va poder ser i el que sí que va aconseguir. Quan busques un personatge per escriure un llibre o fer una pel·lícula, busques la seva peculiaritat, allò que el diferencia de la resta. De la Trini, ens va fasci-

nar la seva passió i coneixements sobre la música, la seva memòria per recordar passatges de compositors clàssics, intèrprets i ballarines, i les obres del Liceu a les quals li hauria agradat anar i a les quals accedia a través d'"els seus senyors". Una vegada la hi van convidar.

Ella volia ser ballarina. Podria haver estudiat música: té una memòria espectacular i molta sensibilitat per a les arts.

La meva àvia, si hagués pogut, hauria anat a l'escola i, com ella diu, hauria estudiat medicina, "perquè tinc molt coratge i no m'espanta res". Si haguessin pogut, aquestes dones haurien fet altres coses. "És el que es feia llavors; si no tens família, no tens diners, no tens res, has de fer això, no pots fer res més", li diu al meu fill Simón, que ara té 9 anys. Gràcies a la seva feina, nosaltres sí que hem pogut fer altres coses.

La meva àvia va arribar a Barcelona el 1945. Òrfena de mare i pare entre els 3 i els 6 anys, va viure una curta infància en un poble de Galícia, on una família veïna la va recollir a canvi de treballar al camp, tenir cura dels animals i servir a la casa. Quan va marxar d'allà, ja tenia una germana i algunes veïnes que treballaven servint a la Ciutat Comtal i que li van donar el contacte d'una família propietària d'una lleteria prop de la plaça de toros de la Monumental. Els seus records d'aquesta primera casa desprenen tendresa per la cura i l'aliment que rebia a canvi de la feina. Aleshores tenia 14 anys, la deixaven jugar amb el fill dels senyors, la portaven al cinema, li donaven xocolata.

Després, va continuar com a interna en quatre cases més de famílies adinerades, totes situades prop de la Gran Via. Recorda haver de cuinar mandonguilles per a set persones amb mig quilo de carn, la garreperia de les senyores, menjar només restes, algunes amenaces, rebentar-se a treballar i que la majoria d'aquesta gent anava cada dia a missa.

També recorda amb orgull com sabia calcular tots els números per justificar les despeses de la llista de la compra i que, amb tot el que va aconseguir cisar a les senyores, va poder comprar-se tres jocs de llençols per a l'aixovar.

Amb 19 anys va conèixer el meu avi en una sala de festes anomenada Las Cañas, situada en una cantonada de la plaça d'Espanya. Hi anaven totes les criades. Poc després de casar-se va deixar de servir, com feien moltes de les dones en aquesta època, però va continuar netejant cases, "fent hores". Es va quedar embarassada de la meva mare. Tres anys després que nasqués, van deixar la nena al poble i van emigrar a Suïssa, on de la restauració va passar a la fàbrica, i es va quedar allà fins que es va jubilar. La reagrupació familiar va arribar cinc anys més tard. La meva mare es va criar a Basilea. La meva àvia treballava cada dia, caps de setmana inclosos.

Llavors, li deien Luisa. Quan va morir el seu marit, va recuperar el seu nom, Lucía.

Mai s'havia ajagut en una hamaca. Ho vam descobrir fa uns anys al jardí d'una casa rural mentre celebràvem que seria besàvia, però aquesta és una altra història.

A Espanya va viure el temps del servei domèstic, el temps en què moltes dones de classe baixa es traslladaven del camp a la ciutat, de les províncies a les capitals principals, per servir a les cases de la burgesia. Va ser criada, serventa, mainadera, cuinera, interna, treballadora domèstica. Aquest és el temps que comparteix amb la Trini.

La Laila és l'altra protagonista d'aquest llibre. Viu en un bloc de pisos construïts per l'antic Patronat de l'Habitatge, alguns ocupats actualment per veïns i veïnes de la Trinitat Vella. Té un fill de 9 anys, és mare sola i ha fet un munt de feines des que va arribar a Catalunya. Va aconseguir els papers i una mica d'estabilitat residencial fa molt poc. De la solitud de la migració i la fragilitat laboral a les quals s'ha enfrontat durant aquests anys a Barcelona, la Laila n'ha construït un entorn fet de treball, resistència i valor per allò comunitari.

Ella forma part dels moviments migratoris femenins i transnacionals que constitueixen avui dia, a l'Estat espanyol i a Europa, el relleu del paper que van tenir les nostres àvies. Són dones marroquines, llatines, filipines, subsaharianes que han substituït les dones espanyoles en les feines de cures.

Tant en el servei domèstic com en la migració, la vida de la meva àvia s'entrecreua amb la d'aquestes dues dones. Per això, dibuixar la Trini i la Laila, d'alguna manera, és dibuixar-la a ella.

Hi reverberen els seus orígens, la migració, els viatges, el fet de ser estrangeres, la memòria de l'entorn rural, el buidatge del camp, l'efervescència i atracció de la ciutat com a miratge que possibilita la millora de les condicions de vida en un context hostil que petrifica les classes socials, i el desig d'ascens social per a elles i les seves famílies.

Aquest llibre és un recorregut fragmentat, no lineal, creat al voltant de les biografies de dues dones, que podrien haver estat moltes altres. L'hem construït a partir de les seves paraules, els meus dibuixos, les seves fotografies, mapes, diaris i altres materials d'arxius. Aquestes són dues entre milers d'històries de les dones que han estat a la base, que han sostingut i sostenen la vida.

A elles, a la meva àvia i a totes les altres, gràcies.

Maria Romero García

Llicenciada en Belles Arts, il·lustradora i sòcia de la Cooperativa de Tècniques, projecte d'autoocupació feminista.

PART 1

TRINIDAD ABADÍAS

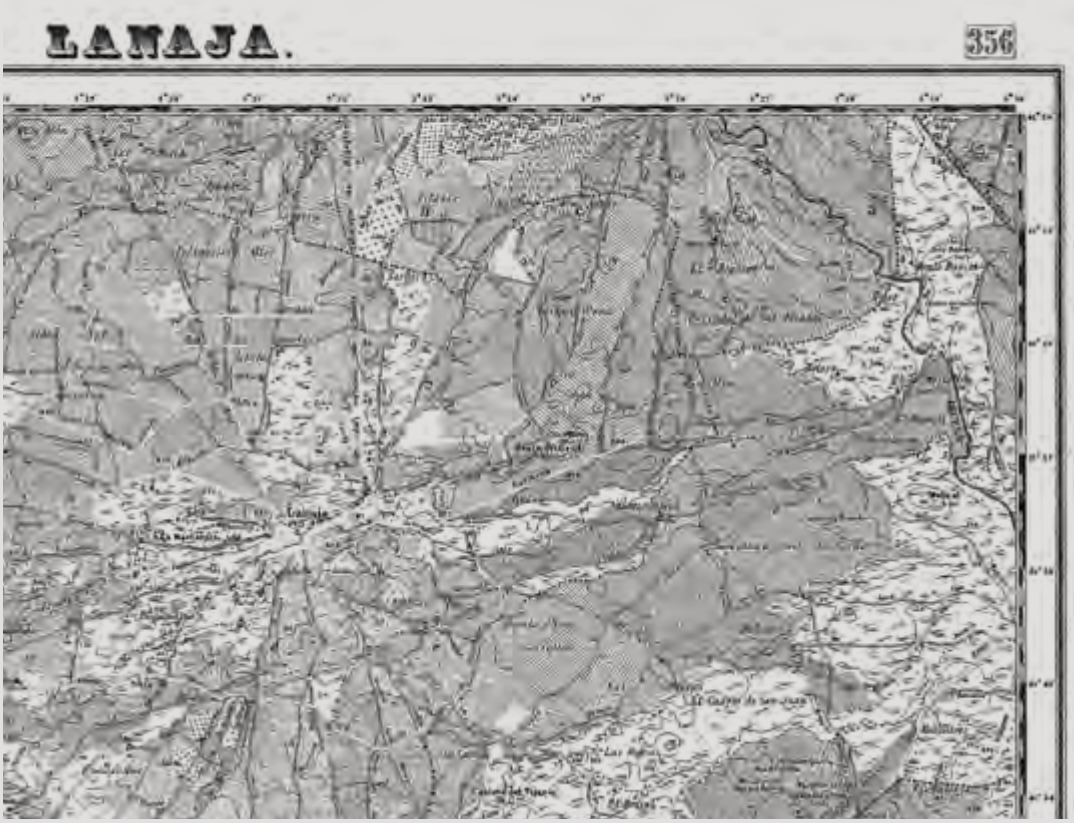

[1934] ME LLAMO TRINIDAD ABADÍAS. NACÍ EN EL AÑO 1934 EN EL PUEBLO DE LANAJA, PROVINCIA DE HUESCA. EN LOS AÑOS TREINTA Y CUARENTA, LANAJA ERA UN PUEBLO POBRE, AGRÍCOLA, DE SECANO Y CON MUCHA FALTA DE TODO. LE HABÍA ZURRADO LA GUERRA CIVIL BIEN FUERTE. NI AGUA PARA BEBER TENÍAMOS. EL BARRO SE HABÍA SECADO DEL TODO Y LA TIERRA SE ABRÍA. RECUERDO VER CÓMO LAS CABRAS METÍAN LA LENGUA POR ESAS RAJAS BUSCANDO ALGO DE HUMEDAD.

[A dalt] Postal de Lanaja, municipi d'Osca situat a la comarca dels Monegres, s. d. OVQ

[A sota] Mapa topogràfic de Lanaja, 1932. Font: IGN

[1936-1939] TENÍA 2 AÑOS CUANDO ESTALLÓ LA GUERRA CIVIL. MI PADRE, JOSÉ ABADÍAS GAZOL, ERA DEL SINDICATO DE LA UGT. ME ACUERDO, COMO SI FUERA HOY, DEL DÍA QUE VINIERON A CASA A BUSCARLO. DEBÍA SER AL FINAL DE LA GUERRA. HAY QUIEN ESCAPABA, HAY QUIEN HUÍA A FRANCIA. MI PADRE DIJO: "YO NO HE HECHO NADA". SE QUEDÓ Y ESTUVO UN TIEMPO EN LA CÁRCEL.

PRISION Huesca

Expediente procesal de Abadías Gazol
José

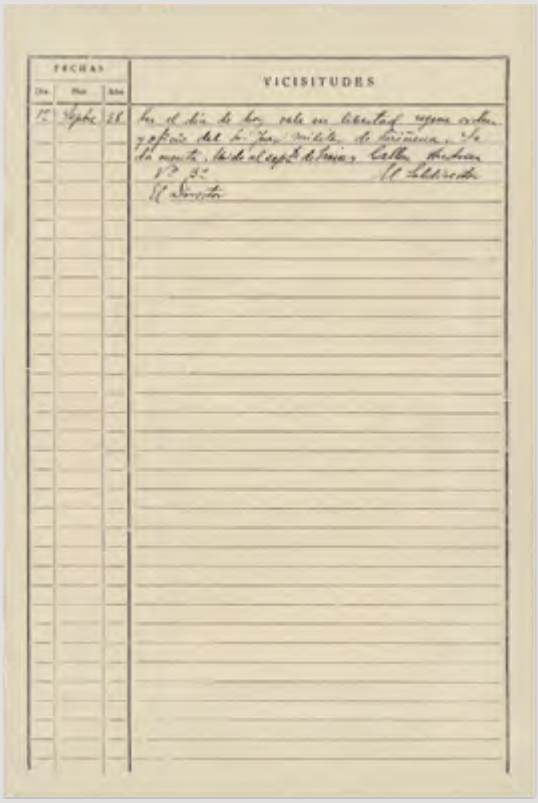

PRISION Huesca

Expediente procesal de Abadías Gazol
José

CAUSA

FECHAS			VICISITUDES
Día	Mes	Año	
1	Julio	1938	Ingresa en esta Prisión, procedente de Zaragoza, conducido por la Guardia Civil, en virtud de Auto de ... a disposición de José Abadías Barbastro con Instrucción de Causa incoada al expediente de Pablo Serantes Lascorz. Se da cuenta. V.º B.º El Subdirector. El Director.

FECHAS			VICISITUDES
Día	Mes	Año	
17	Sept.e	38	En el día de hoy sale en libertad vigilada, previo acto de la Junta Inicial de Clasificación, de la mente, Unidad del Cuerpo de Ejército Autónomo. V.º B.º El Subdirector. El Director.

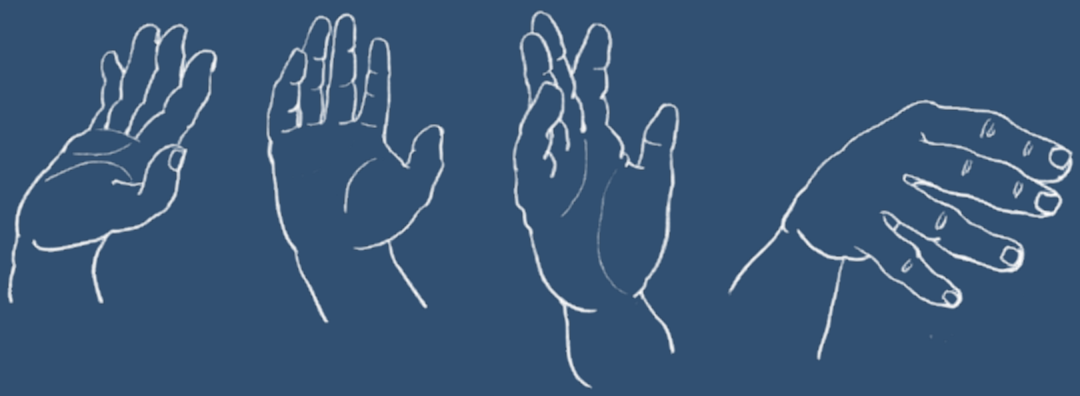

Hoy la chica
no puede venir

[1941] FUI MUY POCO A LA ESCUELA DE PEQUEÑA, AUNQUE LO POCO QUE FUI LO APROVECHÉ MUY BIEN. LO MALO ES QUE NO FUI SEGUIDO. MIS TÍAS TENÍAN UNA FONDA EN EL PUEBLO Y YO CON SÓLO SEIS O SIETE AÑITOS: “TRINI VE A BUSCAR EL PAN, TRINI VE A HACER ESTO OTRO...”. MUCHOS DÍAS, HABLABAN CON LA MAESTRA Y LE DECÍAN: “HOY LA CHICA NO PUEDE IR QUE LA NECESITO”. LA PRIORIDAD ERA QUE ME DIERAN DE COMER. CUANDO VENÍAN CAZADORES CATALANES A LA FONDA ERA UN LUJAZO. SE JUNTABA UN GRUPO DE OCHO O DIEZ HOMBRES A CAZAR CONEJOS, LIEBRES O PERDICES. MUCHAS VECES NO SE COMÍAN TODO DEL ANIMAL Y DEJABAN LAS CABEZAS. AQUEL DÍA, PARA MÍ, ERA UNA FIESTA.

[1949] VIVÍ EN LANAJA HASTA LOS 15 AÑOS. ME FUI POR NECESIDAD. ¿POR QUÉ ME IBA A IR SI NO? ME FUI A TRABAJAR AL PUEBLO DE ALBERUELA DE TUBO. VINIERON A BUSCARME A CASA. MI MADRE ME PREGUNTÓ: “¿QUIERES IR?”. YO DIJE: “SÍ”. ESE HOMBRE, MI JEFE, ME HIZO LA VIDA IMPOSIBLE, PERO IMPOSIBLE, IMPOSIBLE, HASTA PEGARME. Y EL DÍA QUE ME DIO UN BOFETÓN, ME VINE ANDANDO. COGÍ MIS CUATRO COSAS Y ME VOLVÍ A PIE HASTA EL PUEBLO.

[1951] A LOS 17 AÑOS DEJÉ MI CASA DEFINITIVAMENTE PARA IR A ZARAGOZA A SERVIR. EN AQUEL ENTONCES, IR A ZARAGOZA ERA COMO AHORA IR DE AQUÍ A NUEVA YORK. HABÍA LEÍDO EN EL PERIÓDICO: “SE NECESITA CHICA EN EL PASEO DE LA INDEPENDENCIA” Y ALLÍ ME PLANTÉ. ERA LA PRIMERA VEZ QUE VEÍA UNA CIUDAD. LA FAMILIA DONDE SERVÍ VIVÍA EN EL PASEO DE LA INDEPENDENCIA, ENCIMA DE UN TEATRO QUE SE LLAMABA ARGENSOLA. ALLÍ ÉRAMOS TRES INTERNAS: COCINERA, NIÑERA Y CAMARERA. EMPECÉ GANANDO 150 PESETAS AL MES Y, EN TRES AÑOS, ME SUBIERON EL SUELDO A 175 PESETAS. AFORTUNADAMENTE, YO NO TENÍA QUE MANDAR A MI CASA, COMO SÍ LO HACÍAN OTRAS CHICAS PARA QUE COMIERAN SUS HERMANOS. ENTONCES, EL CONTRATO NO EXISTÍA: “¿TE VAS? TE VAS”. NI PAPEL NI FIRMA NI DIOS QUE TE CRIO.